

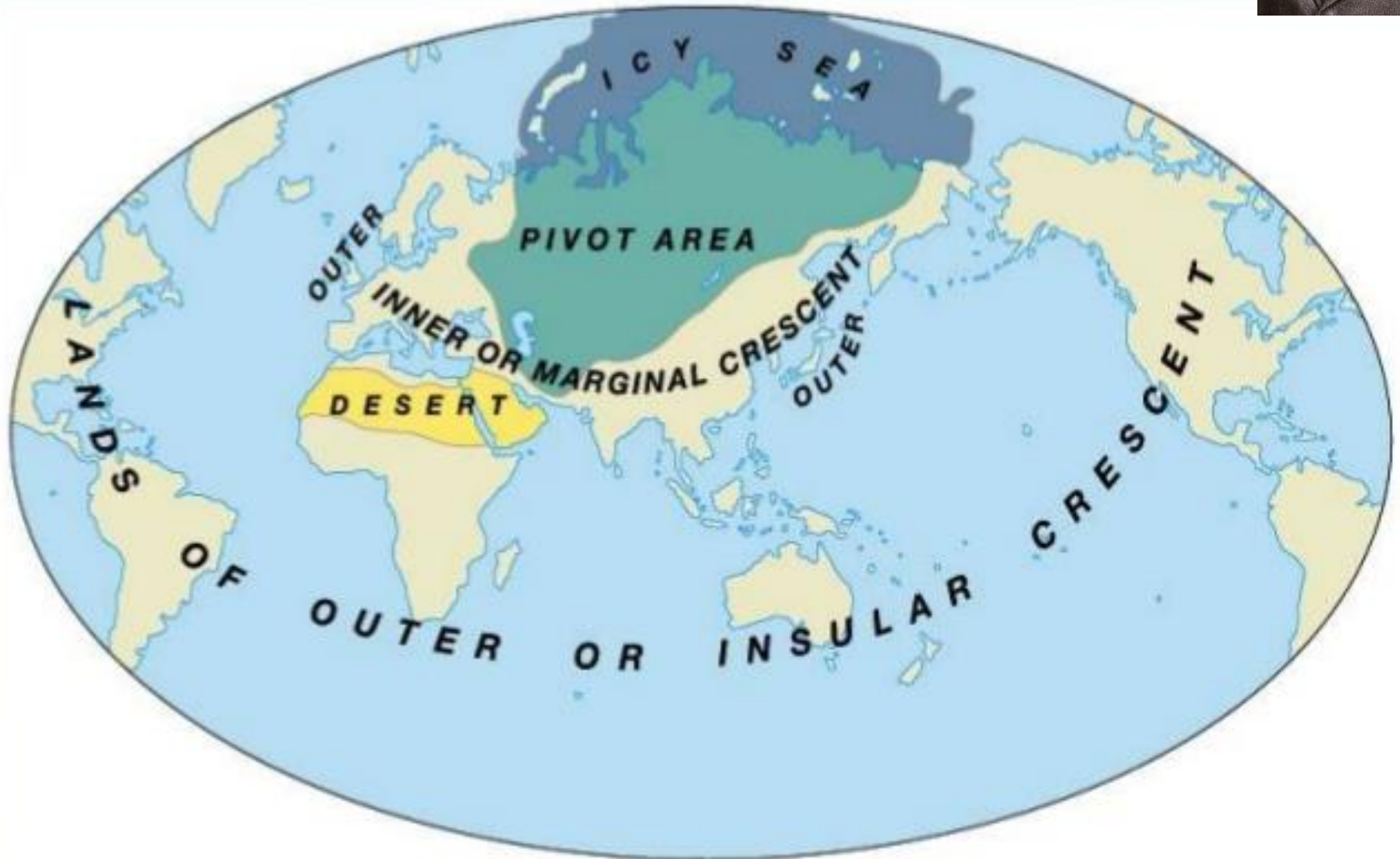
Γεωπολιτικός άξονας ή έστορας;

Δρ Ιωάννης Παρίσης

Γεωπολιτική αξία της Ευρασίας για την παγκόσμια κυριαρχία

Halford J. Mackinder (1861-1947), καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου,

“The Geographical Pivot of History,” *Geographical Journal*, April 1904

ΟΡΕΣΤΗΣ Ε. ΒΙΔΑΛΗΣ

229 225

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1988

ελληνική
ευρωεκδοτική

Το 1988 υπήρξε το «γενέθλιο έτος» της γεωπολιτικής στην Ελλάδα, και «γεννήτοράς της» ο αντιστράτηγος **Ορέστης Βιδάλης** με το βιβλίο του ***Το σύγχρονο γεωπολιτικό περιβάλλον και η Εθνική μας πολιτική***, το πρώτο «γεωπολιτικό έργο» της ελληνικής βιβλιογραφίας.

(Ιωάννης Λουκάς, *Η Γεωπολιτική*, Τροχαλία, Αθήνα 2000, σελ. 76-77).

ἐκ δ' ἔφερον ζυγόδεσμον ἅμα **ζυγῷ** ἐννεάπηχυ.
καὶ τὸ μὲν εὖ κατέθηκαν ἐϋξέστῳ ἐπὶ **ῥυμῷ**
πέζη ἔπι πρώτη, ἐπὶ δὲ κρίκον **ἔστορι** βάλλον,

(Ομήρου Ιλιάδα, Ω-272)

Αρχικά, το 1904, ο Mackinder θεώρησε την Ευρασία ως τον «**Γεωγραφικό Έστορα της Ιστορίας**», περιγράφοντας τη μεγάλη χερσαία μάζα της Ανατολικής Ευρώπης και ολόκληρη σχεδόν την Ασία ως «**έστορα**» (“*pivot*”) που περιβάλλεται από ένα «εσωτερικό παράκτιο τόξο» (“*inner*” ή “*marginal crescent*”), πέρα από το οποίο εκτείνεται ο υπόλοιπος κόσμος, τον οποίο ονόμασε «εξωτερικό ή νησιωτικό τόξο» (“*outer*” ή “*insular crescent*”).

The World-Island

Europe, Asia, Africa

largest, most populous,
and richest of all possible
land combinations

Offshore islands

British Isles and the islands of Japan

Outlying islands

North America, South America, Australia

Heartland

At the centre of the world island, stretching from the
Volga to the Yangtze and from the Himalayas to the Arctic

Σύμφωνα με τον Mackinder, αν διαταραχθεί η ισορροπία δυνάμεων υπέρ του κράτους που κατέχει τον **έστορα** και αυτό επεκτείνει τα όριά του μέχρι τις ακτές της Ευρασίας, τότε θα καταστεί δυνατή η χρησιμοποίηση των τεράστιων πηγών για την κατασκευή πλοίων και θα είναι ορατή η παγκόσμια αυτοκρατορία, σημειώνοντας ότι αυτό θα συνέβαινε αν η Γερμανία συμμαχήσει με τη Ρωσία.

Αργότερα (το 1919) ο Mackinder αντικατέστησε τον όρο «έστορα» με τον όρο «**Καρδιά της Γης**» που ταυτόχρονα είναι και «Καρδιά» της «**Παγκόσμιας Νήσου**», όπως ονόμασε της τρεις ηπείρους - Ευρώπη, Ασία και Αφρική - που καλύπτει τα δύο τρίτα του συνόλου της χερσαίας επιφάνειας της γης και κατοικείται από τα επτά έβδομα του πληθυσμού της. Μια ματιά στο χάρτη μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η «Καρδιά» περιλαμβάνει κατά βάση το σύνολο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ο Mackinder διατύπωσε την άποψη ότι:

Όποιος ελέγχει την ανατολική Ευρώπη κυβερνά την Καρδιά της γης.

Όποιος ελέγχει την Καρδιά της γης εξουσιάζει την Παγκόσμια Νήσο.

Όποιος εξουσιάζει την Παγκόσμια Νήσο κυβερνά τον Κόσμο.

Το 1943, ο Mackinder διαμόρφωσε μια πρώτη γεωπολιτική σύλληψη της **ατλαντικής περιοχής** που αποτέλεσε τη θεωρητική βάση της ίδρυσης του NATO.

“Ενιαία βορειοατλαντική περιοχή”:

- ένα προγεφύρωμα στη Γαλλία,
- ένα προκεχωρημένο αεροδρόμιο στη Βρετανία, και τέλος
- εφεδρείες εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, γεωργικά και βιομηχανικά εφόδια στις ΗΠΑ και στον Καναδά».

ΗΠΑ και Καναδάς Ατλαντικές χώρες και, επειδή επίκειται χερσαίος πόλεμος, τόσο το προγεφύρωμα, όσο και το προκεχωρημένο αεροδρόμιο είναι αναγκαία στην αμφίβια δύναμη.

Nicholas John Spykman (1893-1943)

- Τόνισε τη σημασία της ευρασιατικής περιμέτρου (*rimland*), για τον έλεγχο της Ευρασίας
- Αποτελείται από τα παράκτια έθνη που περιβάλλουν την «Καρδιά»,
- Ονόμασε το εξωτερικό ή νησιωτικό τόξο του Mackinder ως *offshore islands & continents*.

Nicholas Spykman: **The Rimland Theory**

Δεν η «Καρδιά» η δεσπόζουσα περιοχή του κόσμου αλλά «όποιος ελέγχει την περίμετρο κυβερνάει την Ευρασία. Όποιος κυβερνάει την Ευρασία ελέγχει τα πεπρωμένα του Κόσμου».

It is a large swath land that encircles the heartland, roughly touching oceans and seas. It includes China, Korea, Japan, Southeast Asia, India, the Arabian Peninsula, and Europe. This area is, according to the theory, very unlikely to fall under one superpower's control.

The Geography of the Peace (Spykman, 1944)

- Η ισορροπία δυνάμεων στην Ευρασία επηρεάζει άμεσα την ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών.
- Ήταν συμφέρον για τις ΗΠΑ να επιτρέψουν την ισχυροποίηση της Γερμανίας μετά τον Β΄ΠΠ, προκειμένου να είναι σε θέση να αντισταθεί στη σοβιετική ισχύ.
- Από στρατηγική άποψη δεν υπήρχε διαφορά μεταξύ μιας Γερμανίας που ελέγχει όλη την περιοχή μέχρι τα Ουράλια, ή μιας Ρωσίας που ελέγχει όλη την περιοχή μέχρι τη Γερμανία. Αμφότερα τα σενάρια συνιστούσαν την ίδια απειλή για τις ΗΠΑ.

GEOPOLITICS

study of
Geography

combines...

study of
Politics

Geography refers to
physical landforms,
size, and resources

while...

Politics refers to
the relations
between or among
states or regions.

The study of the relationship among **politics** and **geography**,
demography, and economics, especially with respect to the foreign policy of a nation.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ

Μελέτη της επίδρασης των γεωγραφικών παραγόντων στη συμπεριφορά των κρατών

- *Γεωγραφική θέση*
- *Κλίμα*
- *Φυσικοί πόροι*
- *Πληθυσμός –δημογραφία*
- *Φυσικά χαρακτηριστικά του εδάφους*

Καθορίζουν τις επιλογές εξωτερικής πολιτικής του κράτους

Γεωγραφική θέση:

Συστατικό στοιχείο της γεωπολιτικής σημασίας και της ισχύος κάθε χώρου στον παγκόσμιο χάρτη

SIGNIFICANCE OF LOCATION

“The location of a state may be described from the point of view of **world-location**, that is, with reference to the land masses and oceans of the world as a whole, or from the point of view of **regional location**, that is, with reference to the territory of other states and immediate surroundings.

The former description will be in terms of latitude, longitude, altitude, and distance from the sea; the latter will be in terms of relations to surroundings areas, distances, lines of communication, and the nature of border territory”

(Spykman 1938).

Η **Ρωσία** αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση κράτους, ανήκοντας σε δύο ηπείρους και ελέγχοντας μεγάλες θαλάσσιες εκτάσεις αλλά και σημαντικούς φυσικούς πόρους.

Η τεράστια έκταση σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά του εδάφους και τις κλιματολογικές συνθήκες, καθιστούν δυσχερέστατη την εξέλιξη στρατιωτικών επιχειρήσεων για τον επιτιθέμενο.

Έτσι η γεωγραφία της Ρωσίας συνιστά βάρος και πρόβλημα για εκείνον που επιδιώκει την κατάκτησή της, παρά πλεονέκτημα. Τελικά αντί ο επιτιθέμενος να κερδίζει δύναμη και πλεονεκτήματα από την κατάκτηση εδάφους, το έδαφος τον καταβάλλει και απορροφά την ενεργητικότητά του.

Τα ιστορικά παραδείγματα της Ναπολεόντειας στρατιάς και της Γερμανίας του Χίτλερ που, σε διαφορετικές εποχές και με διαφορετικά μέσα, επεδίωξαν την κατάληψη της Ρωσίας, είναι χαρακτηριστικά.

Παρά την στρατιωτική τους υπεροχή και την καταρχήν νικηφόρα εξέλιξη των επιχειρήσεών τους, αμφότεροι, όχι μόνο δεν πέτυχαν τον τελικό σκοπό του πολέμου που ξεκίνησαν, αλλά οδηγήθηκαν σε καταστροφή και υποχώρηση.

Από γεωπολιτικής πλευράς, η Ρωσία κατέχει ακριβώς το κέντρο της Ευρασίας, αυτό δηλαδή που ο Mackinder ονόμασε **«Καρδιά της Γης»**.

Τον Ιούνιο του 1941, τα γερμανικά στρατεύματα εισέβαλαν στη Σοβιετική Ένωση, σε μια γιγαντιαία προσπάθεια να εξασφαλίσουν για τη Γερμανία τα τεράστια πλεονεκτήματα της κατοχής της «Καρδιάς της Γης».

Με την επίθεση αυτή, η Γερμανία επεδίωξε, την ενοποίηση των ευρασιατικών περιοχών – και τον έλεγχο της «Καρδιάς» - σε συνεργασία με την Ιαπωνία στο ανατολικό τμήμα της Ευρασίας.

Η συντριβή του Άξονα δεν ματαίωσε την τάση επικράτησης μιας χερσαίας δύναμης στην Ευρασία. Απλώς τοποθέτησε τη Ρωσία στη θέση της Γερμανίας.

Ο Δυτικός κόσμος αντέδρασε οργανώνοντας, μέσω συμμαχιών, τον έλεγχο της «περιμέτρου» ώστε να περιβάλλει την ευρασιατική περιοχή.

Από τότε που ο Mackinder διατύπωσε τη θεωρία του, υπήρξαν πολλές τεχνολογικές καινοτομίες και αναπτύξεις οι οποίες διαφοροποιούν τα δεδομένα και θα ήταν δυνατόν να θεωρηθεί από κάποιους ότι ακυρώνουν τις απόψεις του.

Τα όσα συνέβησαν στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αλλά και η έκβασή του επιβεβαίωσαν κάποια στοιχεία των γεωπολιτικών θεωριών του Mackinder και του Spykman.

Η πρώτη είχε την αξία της αλλά κάποιοι θεωρούν ότι δεν μπόρεσε να προβλέψει τα νέα δεδομένα που έφεραν οι αλλαγές στην τεχνολογία και στην ισορροπία ισχύος στον κόσμο που ακολούθησε τον Β΄ΠΠ.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το αντίληψη της «Περιμέτρου» του Spykman προσεγγίζει περισσότερο προς την στρατηγική της ανάσχεσης (strategy of containment) την οποία με επιτυχία εφήρμοσαν οι Ηνωμένες Πολιτείες.

Το 1987 ο Paul Kennedy έγραψε:

«Η ανάπτυξη της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας φαίνεται ότι επιβεβαιώνει τις γεωπολιτικές προβλέψεις του Mackinder και άλλων ότι, αν μια γιγαντιαία στρατιωτική δύναμη ελέγξει τις πηγές της ευρασιατικής «Καρδιάς» και περαιτέρω αυτό το κράτος επεκταθεί στις επάκτιες περιοχές, τότε μια τέτοια προοπτική θα πρέπει να αντιμετωπισθεί από τις μεγάλες ναυτικές δυνάμεις, εάν πρόκειται να διατηρήσουν την παγκόσμια ισορροπία δυνάμεως».

Μεταξύ των νέων δεδομένων θα μπορούσαμε να αναφέρουμε:

- Τα σύγχρονα **μακράς ακτίνας δράσης βομβαρδιστικά** και τους διηπειρωτικούς πυραύλους.
- Την **άνοδο της Κίνας** και την εμφάνισή της ως μεγάλης δύναμης.
- Την αύξηση της σημασίας της **Μέσης Ανατολής**, η οποία αποτελεί πλέον μια περιοχή ξεχωριστής γεωπολιτικής σημασίας.
- Την τεχνολογική, οικονομική και στρατιωτική **υπεροχή των Ηνωμένων Πολιτειών**, που μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, έμεινε η μόνη υπερδύναμη.
- Τον **ασύμμετρο πόλεμο**, που αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη διαφοροποίηση από την εποχή της θεωρίας του Mackinder.

BRITISH INDIAN OCEAN TERRITORY

Diego Garcia

- An atoll some 1,000 miles south of India
- The largest atoll by land area of the Chagos archipelago.
- Part of the British Indian Ocean Territory
- Since the depopulation US military base

One of the five control bases for the GPS

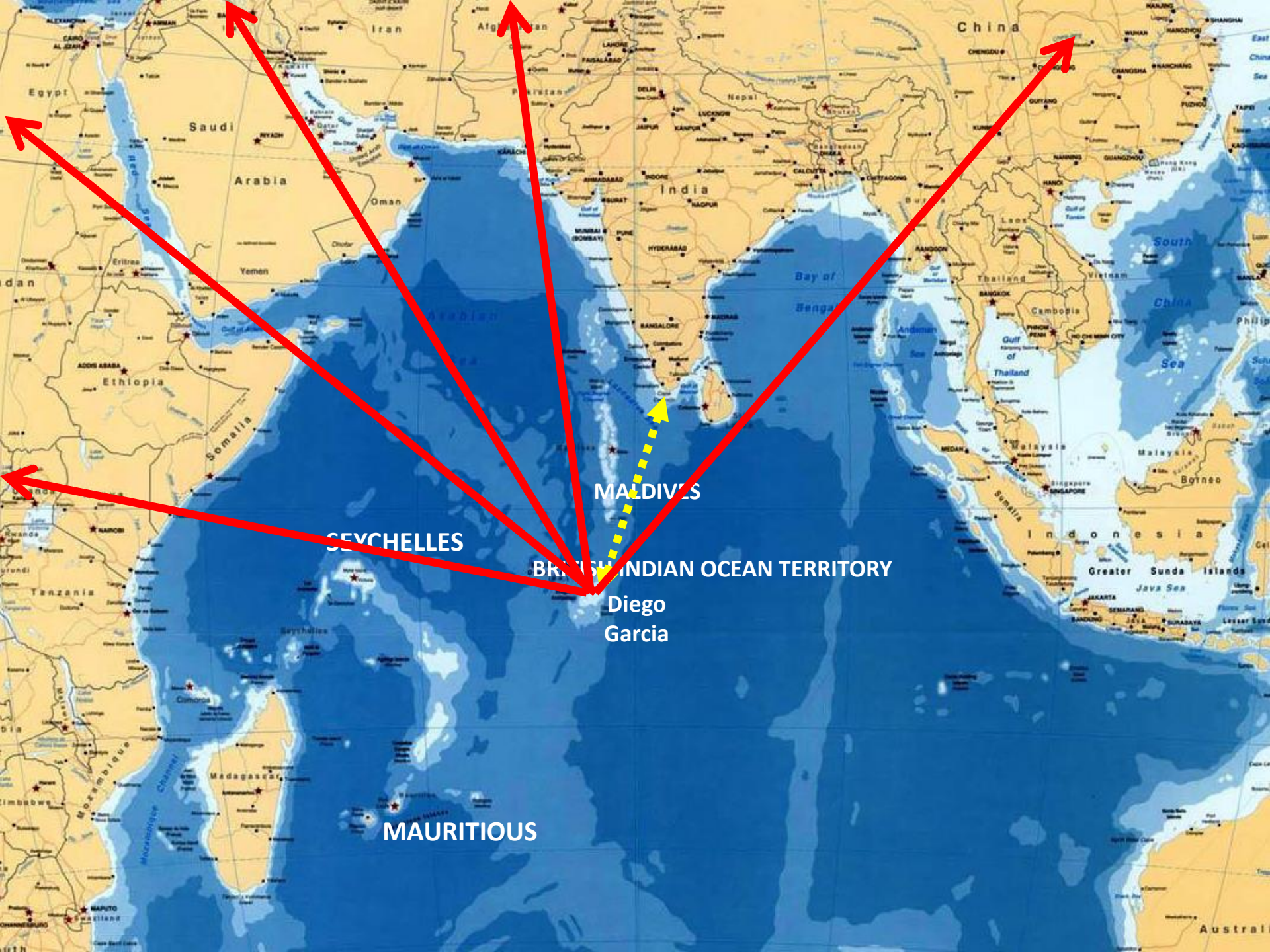
Naval Computer and Telecom Station Far East Detachment

(Provides base telephone communications, base network services, pier connectivity services, an AN/GSC-39C SHF satellite terminal, operates the Hydroacoustic Data Acquisition System and performs on-site maintenance for the remotely operated Air Force HF-GCS terminal)

USAF operates on the southern end of the atoll:

- a station of the Ground-based Electro-optical Deep Space Surveillance (GEODSS) system
- a High Frequency Global Communications System transceiver site located on the south end of the atoll near the GEODSS station.

MALDIVES

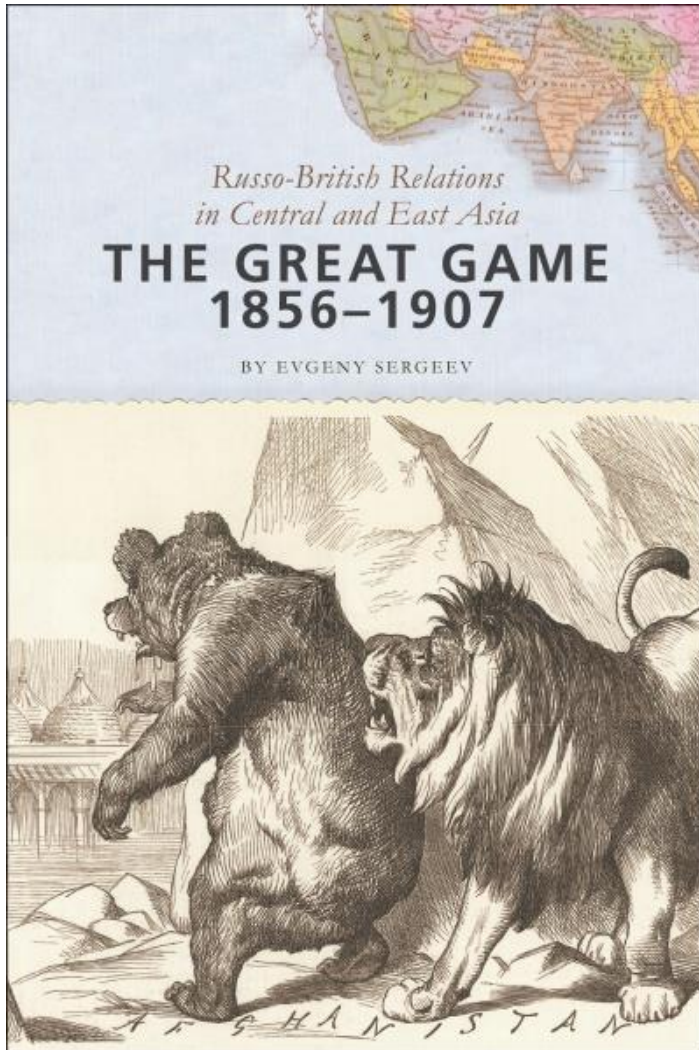
SEYCHELLES

BRITISH INDIAN OCEAN TERRITORY

Diego
Garcia

MAURITIUS

The “Great Game”, 1856-1907: Russo-British Relations in Central and East Asia

"The Great Game"

A term used to describe the competition Britain - Russia in the 19th century, which was often focused on military and diplomatic maneuvers in Afghanistan.

The strategic rivalry and conflict between the British Empire and the Russian Empire for supremacy in Central Asia.

Generally is regarded as running approximately from the Russo-Persian Treaty of 1813 to the Anglo-Russian Convention of 1907.

“SAVE ME FROM MY FRIENDS!”

Great Game cartoon from 1878

Political cartoon depicting the Afghan Emir Sher Ali
with his friends Russia & Britain (1878)

The “New Great Game”

The New Great Game

A term used to describe the conceptualization of modern geopolitics in Central Asia as a competition between regional and world powers for influence, power, hegemony and profits.

It is a reference to "the Great Game", the political rivalry between the British and Russian Empires in Central Asia during the 19th century.

- **Silk Road**
- **Asian Infrastructure Investment Bank**
- **BRICS & New Development Bank**
- **alternative SWIFT system**
- **Eurasian Economic Union**
- **Shanghai Cooperation Organization**

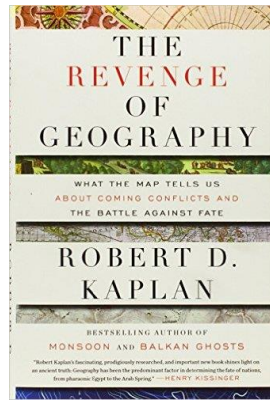
Eurasian integration, and the US attempt to block it, will be the most important story for the next 10 years.

This is the new Great Game.

8 Geographical Pivot Points

From Angola to Yemen, eight countries whose futures are tied up in the land they occupy.

Foreign Policy, June 18, 2012

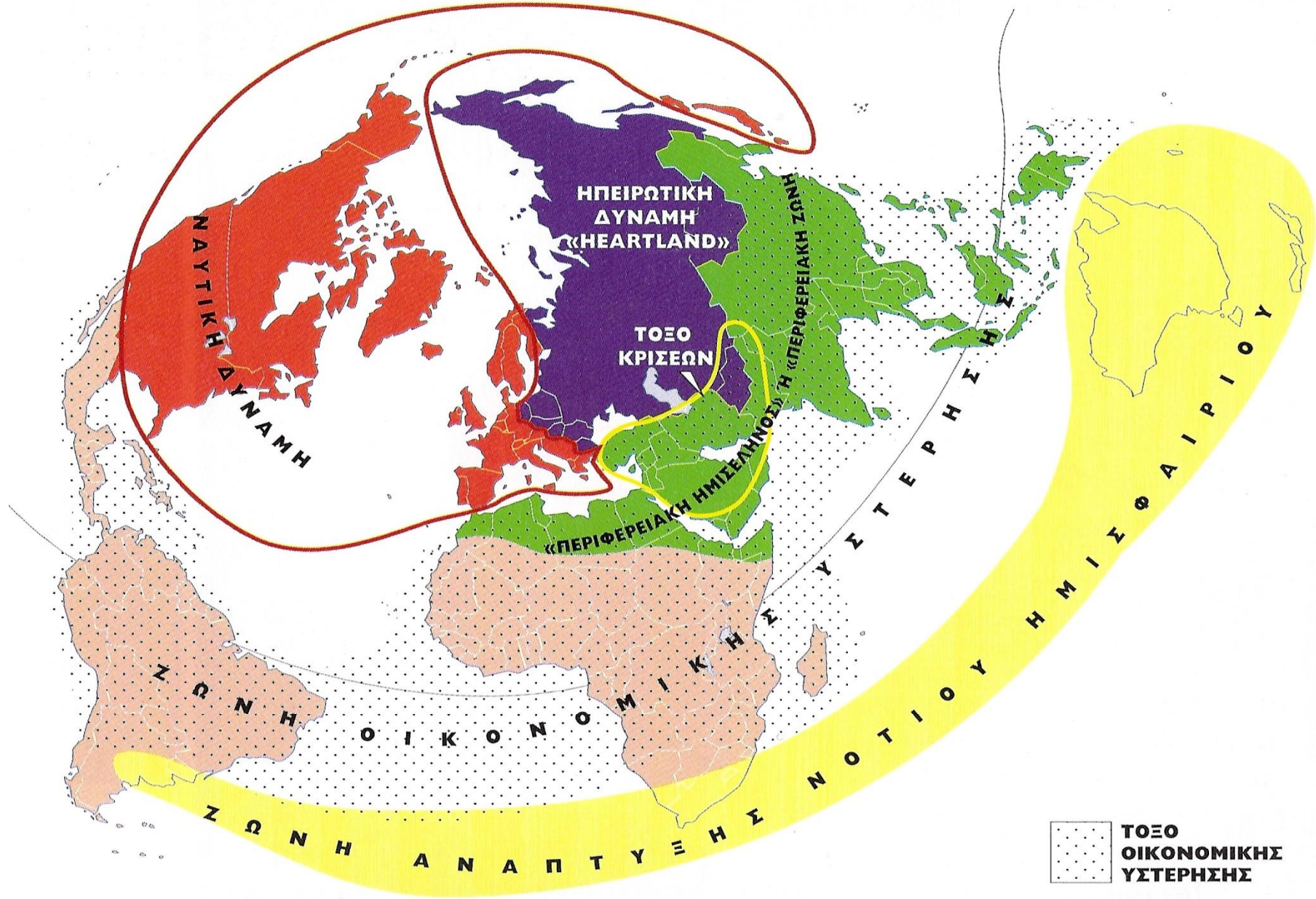

He pinpointed eight countries where vital challenges hinge on questions of geography

GREECE

Will the “cradle of Western civilization” see its loyalties drift east?

Despite unending discussion of Greece’s status in the European Union, Kaplan notes that the country’s geography and identity are also tied closely with the East. Not only does Greece straddle Europe and the Middle East geographically, but because the largest religious group in the country is made up of East Orthodox Christians, it is also culturally close to Russia. Not to mention the fact that Athens is nearly as close to Moscow as it is to Brussels, the de facto capital of the EU. Although Greece is considered the birthplace of Western civilization, its legacy as a backwater of the Ottoman Empire means it has suffered for centuries from severe underdevelopment, while political parties until recently have been poorly organized and large numbers of Greek businesses are still family-owned. All this is to say that, heading forward, Western Europe “cannot take Greece for granted,” Kaplan says. China, for instance, is upgrading the port of Pireaus near Athens, and if a regime change in Syria forces Russia to abandon its naval base there, the Russian navy could end up turning to Greece in the future.

Η γεωπολιτική πρόσληψη του κόσμου με βάση τις μελέτες του Μακίντερ, σύμφωνα με τον στρατηγικό Άτλαντα των Ζ. Σαλιάν και Ζ. Π. Ραζό (εκδ. Complexe), στο Francois Gere, *Γιατί οι πόλεμοι; Ένας αιώνας γεωπολιτικής*, Παπαζήση, 2005